

Оксана ГОРИШНА,
доктор філософії (011 Освітні, педагогічні науки),
викладач кафедри інформаційної діяльності та соціальних наук

*Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя (м. Тернопіль)*

РОЗВИТОК БЕЗПЕЧНОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ НА ОСНОВІ ГУМАНІСТИЧНОГО ПІДХОДУ

Освітній процес в Україні вкотре зазнає змін і потребує трансформації, адже щоденні виклики і загрози згубно впливають на якість освітнього процесу та формування ключових компетентностей учнів. У наші дні загострюється проблема розвитку безпечного освітнього середовища для перебування усіх учасників освітнього процесу. Наслідки і негативні процеси військових дії на території України вимагають від керівників закладів загальної середньої освіти нових підходів до стимулювання розвитку безпечної школи, орієнтуючись на потреби та індивідуальні особливості здобувачів. Ми переконані, що гуманістичні цінності у наш надскладний для країни час є надзвичайно актуальними і можуть бути основою для формування безпечного освітнього простору.

Вітчизняні науковці розглядають безпечне освітнє середовище як умови, що сприяють всебічному розвитку учня, враховуючи його фізичне, емоційне, інтелектуальне та соціальне благополуччя [4]. Концепти безпечного простору у школі відображаються у принципах гуманізації, які визначають особистість основною цінністю суспільства.

Український науковець О. Барно трактує гуманізацію процесом «визначення людини як особистості, яка має право на розвиток своїх особистостей та їх реалізацію в суспільстві і утвердження свого місця в житті» [1, с. 6]. Т. Леонтева зазначає, що результатом гуманізації є самовизначення особистості; активна життєва позиція; гуманістичні цінності; креативне застосування сформованих компетентностей; позитивні особисті якості [3].

Гуманізація, як стверджує вітчизняний науковець С. Гончаренко, переплітається із дитиноцентристською педагогікою, яка базується на трьох принципах у розумінні особистості із такими концептами: цінність, унікальність, непередбачуваність [2, с. 23]. Кожен здобувач освіти є

індивідуальністю, якому властиві власні риси характеру, рівень фізичного і інтелектуального розвитку, інтереси, життєві цінності і вподобання. Гуманізація покликана стимулювати і плекати найкращі якості індивіда у толерантному середовищі. Таким чином, гуманістичний підхід у розвитку безпечного освітнього простору зосереджується на індивідуальних цінностях, запитах і потребах кожного учасника освітнього процесу. Основною метою впровадження цього підходу є створення такого середовища, формування соціальної відповідальності, забезпечення емоційного комфорту, стимулювання гармонійного розвитку особистості та гарантування фізичної безпеки, що є вкрай важливо в мінливих умовах сьогодення.

Пріоритетним завданням сучасного керівника закладу освіти є розвиток гуманного і безпечного освітнього середовища, але під час військових дій цей процес надто важкий і потребує значних фінансових, людських та інтелектуальних ресурсів. З метою його оптимізації і підтримки менеджерів освіти нами розроблено етапи науково-методичного супроводу розвитку безпечної школи в умовах воєнного часу на основі гуманістичного підходу (рис.1).

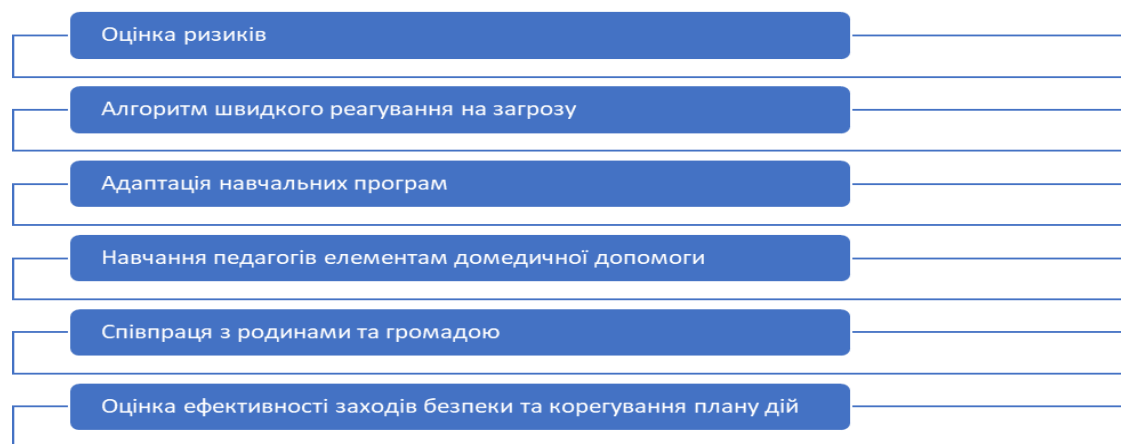

Рис.1. Етапи науково-методичного супроводу розвитку безпечної школи в умовах воєнного часу на основі гуманістичного підходу

Детальніше розглянемо кожен етап науково-методичного супроводу розвитку безпечної школи на основі гуманістичного підходу.

Оцінка ризиків. Прискіпливий аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища закладу освіти ефективно впливає на виявлення загроз і запобігання кризових та конфліктних ситуацій пов'язаних із будівельними недоліками, небезпечними зонами у школі, порушення норм безпеки; стрес,

тривожність; міжособистісні конфлікти у колективі; несанкціонований доступ до інформації із інтернет джерел; шкідливі умови навколишнього середовища. Аналіз ризиків керівником дозволить йому діяти на випередження, вносити корективи у плани роботи тощо.

Алгоритм швидкого реагування на загрозу. Розробка та використання алгоритму швидкого реагування на загрози у школах України є критично важливим кроком до забезпечення безпеки учнів та педагогічного колективу. Такий алгоритм повинен містити чіткі інструкції для всіх учасників освітнього процесу, навчання з питань безпеки, а також співпрацю з правоохоронними органами та службами надзвичайних ситуацій. Забезпечення ефективного реагування на загрози не лише знижує ризики, але й формує у здобувачів почуття безпеки, що є важливим аспектом їхнього розвитку та навчання.

Адаптація навчальних програм. Під час війни адаптація є невід'ємною складовою освітнього процесу в умовах нестабільної ситуації. Війна створює нові виклики, зокрема, зміни у навчальному середовищі, потребу в психологічній підтримці, а також необхідність інтеграції нових тем, таких як безпека, патріотизм та історія сучасних подій. Ці зміни вимагають гнучкості та швидкості у впровадженні нових підходів і методик навчання, щоб забезпечити якісну освіту та підтримувати моральний дух учнів.

Навчання педагогів елементам домедичної допомоги. Педагоги, як ключові фігури у формуванні майбутнього покоління, мають бути не лише носіями знань, але й готовими до дій у кризових ситуаціях. В умовах стрімких змін у соціальному середовищі, зокрема в контексті війни, навчання педагогів домедичної допомоги набуває особливої актуальності. Знання основ домедичної допомоги дозволяє вчителям не тільки забезпечити безпеку своїх учнів, але і створити атмосферу довіри та впевненості у класі.

Співпраця із родинами та громадою. Війна в Україні призвела до великих жертв серед населення, зокрема, серед учнів та їх сімей. Школи стають не лише центрами освіти, але і волонтерськими осередками та центрами для підтримки родин, що зазнали втрат. Співпраця з громадами дозволить створити підтримувальне середовище, яке

допомагає учасникам освітнього процесу подолати травми війни, сприятиме розвитку стресостійкості і розвитку соціальних зв'язків.

Оцінка ефективності заходів безпеки та корегування плану дій. У цьому контексті важливо розглянути, як заклади освіти можуть адаптувати свої стратегії безпеки, щоб відповідати сучасним викликам під час війни. Необхідно проаналізувати існуючі моделі безпеки, виявити їхні слабкі сторони та запропонувати шляхи їх удосконалення. Зокрема, слід звернути увагу на навчання персоналу та педагогічного колективу, залучення громади, використання новітніх технологій та організацію психологічної підтримки усіх учасників освітнього процесу. На основі результатів оцінювання ефективності безпечного середовища можна розробляти рекомендації, приймати рішення щодо корегування плану дій, що забезпечить більш ефективний захист учасників освітнього процесу в умовах підвищеного ризику.

У сучасному світі, де військові дії та конфлікти стають реальністю для багатьох країн, заклади освіти, зокрема школи, стикаються з новими викликами щодо розвитку і підтримки безпечного простору. Гуманістичний підхід до розвитку безпечної школи в умовах воєнного часу акцентує увагу керівників на потребах і благополуччі учнів, вчителів та батьків, пропонуючи рішення, які базуються на принципах співчуття, підтримки та розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Барно О. Демократизація та гуманізація вищої освіти – запорука формування високопрофесійного спеціаліста XXI століття. *Імідж сучасного педагога*. 2003. №5–6. С. 6–12.
2. Гончаренко С. Гуманізація освіти – запорука виховання творчої та духовно багаті особистості. *Дидактика професійної школи*: Хмельницький. 2005. Вип. 3. С. 19–23.
3. Леонтева Т. Гуманістичний підхід до організації інклюзивного навчання дітей. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Вип 58–59. С. 132–140.
4. Фасолько Т. С., Олійник Г. І., Горшкова Г. В. Створення безпечного та здорового освітнього середовища в закладах дошкільної освіти. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12652622>